

Uczniowie piszą historię

Katarzyna Florczyk
Marta Szczesiak-Ślusarek

„Bo z czegoż się składa historia narodu
– jeżeli nie z drobnych rysów i pojedynczych
życiorysów przodków naszych?”

Stanisław Sokolnicki, *Opis budowy dworu w Pigłowicach*, 1865 r.

Uczestnicy szkolnego konkursu odkrywali i opisywali zapomniane dwory ziemiańskie. Przy okazji poznali bogatą, często skomplikowaną historię ich właścicieli.

Niedaleko Poznania znajduje się niewielki pałac w Bolechowie. Piętrowy, eklektyczny budynek z elementami klasycystycznymi czasy swojej świetności ma dawno za sobą, podobnie jak otaczające go zabudowania gospodarcze, stopniowo popadające w ruinę. Zarośnięty i zaniedbany park dawno już stracił swój malowniczy charakter.

Losy Szuldrzyńskich, właścicieli Bolechowa, podobnie jak dzieje wielu polskich ziemian, były ściśle związane z najważniejszymi momentami naszej historii. Ostatni właściciel, Tadeusz Szuldrzyński, został osadzony w obozie w Starobielsku i zamordowany przez NKWD w Charkowie. Losy majątku przypieczętował dekret o reformie rolnej w 1944 r., który bezpowrotnie pozbawił Szuldrzyńskich ziemi i pałacu.

Zrujnowany dwór w Bolechowie i losy jego właścicieli stały się inspiracją dla konkursu „Wielkopolskie dwory i ich mieszkańcy”, przeznaczonego dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Konkurs został zorganizowany przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Ziemiańskie – Oddział Wielkopolska oraz Fundację im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu. Z regionu Wielkopolski zgłosiło się niemal trzystu chętnych. Pomysłodawcy zaproponowali zajęcia fakultatywne i wykłady w pałacach-muzeach. W marcu i kwietniu od-

były się również spotkania z rodzinami ziemiańskimi, które miały ułatwić uczniom ze szkół ogólnokształcących i zawodowych przygotowanie prac plastycznych, multimedialnych (w formie prezentacji, wywiadu czy filmu) lub pisemnych. Uczniowie mogli wypowiedzieć się na temat architektury dworów, przyczyn ich dewastacji oraz dawnych ich słynnych właścicieli. Z czterdziestu wielkopolskich szkół wpłynęły 84 prace (plastycznych – 52, multimedialnych – 7, pisemnych – 25).

Wytypowanie kandydatów do nagród było dla jury nie lada wyzwaniem. Prace, które zajęły trzy pierwsze miejsca (w każdej kategorii), zostały docenione ze względu na wysoki po-

Fot. AIPN

► Obrady komisji konkursowej

ziom zaprezentowanej wiedzy, oryginalność ujęcia oraz zdolność autorów do wyciągania samodzielnych wniosków. Jury doceniło także ich wysiłek włożony w poszukiwania trudno dostępnych i nieznanymi dokumentów oraz materiałów historycznych. Różnorodność źródeł, do których dotarli uczestnicy konkursu podczas zbierania materiałów, była wyjątkowo duża. ►

Fot. AIPN

► Wręczenie nagród laureatom konkursu, Koszuty 25 maja 2012

Fot. AIPN

► I miejsce: Joanna Michałowska, Gimnazjum nr 3 w Szamotulach

Uczniowie wykorzystali opracowania rodzinne, kroniki, zebrali liczne relacje od spadkobierców rodzinnych majątków oraz od osób niegdyś pracujących w dworach. Przeprowadzili też sondy uliczne i ankiety, dotarli do urzędników miejskich i gminnych oraz do konserwatorów zabytków. Niektórzy z nich odkryli fakty nieznane nawet rodzinom ziemiańskim. Na przykład Stanisław Modlibowski, siostrzeniec słynnej lotniczki Wandy Modlibowskiej, przyznał, że Bartosz Kaźmier-

czak i Piotr Maćkowski, uczniowie Gimnazjum nr 1 w Gostyniu, dotarli do informacji dla niego samego nowych.

Zaskakująca okazała się inwencja uczniów w sytuacji, gdy dostęp do materiałów archiwalnych był niemożliwy. Przykładem może być wyróżnione opowiadanie Kariny Starosty z Gimnazjum w Dębach Szlacheckich. Powstało ono w oparciu o szczątkowe informacje o tamtejszym dworze, a narrator wcielił się w rolę młodszej mieszkanki dworu: „Nadszedł rok

1939. Sytuacja w Rzeszy napięta. Rodzice wydali decyzję, będziemy musieli uciekać. Pamiętam, jak pakowałam z mamą serwis. Rozsyłaliśmy nasze rzeczy po rodzinie [...]. Dojeżdżam na miejsce. Zaniedbany park, pomazany mur, zniszczony budynek”. Podobnie postąpiły Daria i Sandra Łęckie z Gimnazjum nr 7 w Koninie, które opisały początek znajomości Józefa Chełkowskiego i jego późniejszej żony Marii z Donimirskich w Śmiełowie.

Dla wielu uczniów udział w konkursie był przygodą, która dała im satysfakcję i poczucie, że odkrywają nieznane dotąd tajemnice. Ze zdumieniem porównywali stare zdjęcia bogatych wnętrz pałaców i ich wyposażenia ze stanem obecnym. Tak opisała dwór w Kruchowie Roksana Król z ZS w Trzemesznie, laureatka trzeciej nagrody: „Dziś już nie ma śladów świetności dworu. Przed 1939 r. otaczały go drzewa, krzewy, donice z kwiatami, arkadowy podjazd zdobiły pnącza [...]. Coraz mniej jest ludzi pamiętających czasy świetności dworu [...]. Ściany zewnętrzne zawilgocone, z dużymi ubytkami tynku [...]. Spod ubytków tynku widoczna zlasowana cegła”.

Burzliwe losy rodu Kurnatowskich przedstawiły Monika Kaczmarek i Katarzyna Apanasewicz z Gimnazjum nr 1 w Gostyniu, przypominając, że Jan Kurnatowski, ostatni właściciel majątku w Dusinie, mimo powojennych prześladowań przez komunistów, nie wyjechał z kraju, o który walczył podczas wojny.

Dla uczestników konkursu realizacja wybranych przez nich tematów stała się okazją do odkrycia, poznania i opisanie zapomnianych dworów ziemiańskich, a przede wszystkim do zrozumienia bogatej, często skomplikowanej przeszłości ludzi z nimi związanych. Dostrzegli wagę dziedzictwa kulturowego, które ich otacza. Mówią o tym chociażby słowa z opracowania Michała Kowalskiego i Maksymiliana Frąckowiaka ze Społecznego Gimnazjum nr 1 w Poznaniu: „Historię tworzą nie majątki czy nawet najwspanialsze budowle, lecz ludzie,

Fot. AIPN

► II miejsce: Magdalena Tylkowska, ZS nr 1 w Swarzędzu

którzy je stworzyli, w nich mieszkali lub pracowali. Którzy po wypełnieniu dzieła swojego życia odeszli, a tym, co po nich pozostało, jest przede wszystkim magia miejsca przesiąkniętego atmosferą patriotyzmu, szacunku dla pracy ludzkiej i miłości do swojego miejsca na ziemi”. Dla Martyny Andrzejewskiej i Kingi Janiak z ZS nr 1 w Swarzędzu poszukiwanie informacji o Augustcie Cieszkowskim i jego dworze w Wierzenicy stało się impulsem do takich oto przemyśleń: „Dwór wierzenicki jest przykładem tego, jak ludzie nie doceniają osób i miejsc, które odegrały ważną rolę w kształtowaniu myśli i rozwijaniu wszelkich pierwiastków narodowych wśród ówczesnego społeczeństwa polskiego. [...] Współczesność daje wystarczające możliwości, aby to zmienić. [...] Mamy więc nadzieję, że temat naszej pracy oraz wszystko, co w niej zawarłyśmy, wpłynie na myśli i ambicje innych – że chociaż jedna z tych osób, które przeczytają o Augustcie Cieszkowskim i jego dworze w Wierzenicy, zmieni swoje poglądy i zechce bliżej poznać historię ziemiaństwa, w tym wspomnianego przez nas filozofa”.

Ciekawe okazały się prace multimedialne i filmowe. Warto wspomnieć o filmie będącym impresją obrazu i dźwięku na temat zrujnowanego dworu w Osieku. Innym interesującym pomysłem była praca, w stylu reportażu dziennikarskiego, w której mieszkańcy wsi opowiadali anegdoty o miłosnych podbojach wieszczka Adama Mickiewicza podczas jego pobytu w dworze w Konarzewie. Prace multimedialne były perfekcyjnie dopracowane, zawierały zsynchronizowane obrazy, podkład muzyczny, fragmenty wywiadów i komentarz narratora. Poza wiedzą historyczną autorzy wykazali się w tej kategorii znajomością wielu nowinek technicznych.

Uroczyste podsumowanie konkursu, w którym uczestniczyli wszyscy laureaci wraz z opiekunami prac, odbyło się 25 maja we dworze w Koszutach, gdzie obecnie mieści się Muzeum Ziemi Średzkiej. Miejsce finału kore-

Fot. AIPN

► I miejsce: Natalia Magnus i Marta Pietrzyk, Technikum Logistyczne w Rawiczu

spondowało z tematyką konkursu. W zrekonstruowanych wnętrzach majątku ziemiańskiego zwycięzcy zaprezentowali swoje prace.

Nagrodą dla uczniów, którzy zajęli pierwsze miejsce w konkursie, był weekendowy pobyt w pałacu w Jaskowie lub Brodnicy. Poza nagrodami rzeczowymi, które otrzymali wszyscy wyróżnieni uczestnicy konkursu, zdobywcy drugiego miejsca odwiedzili pa-

łac w Śmiełowie oraz odrestaurowany dwór w Brzostkowie. Z prac plastycznych przygotowano wystawę, którą zaprezentowano podczas finału konkursu w jednym z zabytkowych pomieszczeń dworu w Koszutach, a później w Bibliotece Miejskiej w Środzie Wielkopolskiej. 🍷

Katarzyna Florczyk i Marta Szczesiak-Ślusarek
– pracownice Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej w Poznaniu

Fot. AIPN

► Wyróżnienie: Amadea Noemi Łakatosz, Delfin Zefiryn Łakatosz, Szkoła Muzyczna I stopnia Mikosza Deki Czureji w Poznaniu